

9. Онищенко В. Діалог влада-громада у відбудові міст — світові уроки для України. *Transparency International Україна. Офіційний сайт*. 2023. URL: <https://transparentcities.in.ua/articles/dialoh-vlada-hromada-u-vidbudovi-mist--svitovi-uroky-dlia-ukrainy> (дата звернення: 10.03.2023).

10. План відновлення України «Сильна європейська країна — магніт для іноземних інвестицій». *Офіційний сайт*. 2023. URL: <https://recovery.gov.ua> (дата звернення: 17.03.2023).

sv.tkalenko@gmail.com

Ткаленко С. І.

д.е.н., проф., проф. кафедри європейської економіки і бізнесу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄС У ВІДНОВЛЕННІ МІСТ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ВІЙНИ

Анотація. В умовах євроінтеграційного вектору України розглядається механізм співпраці з ЄС, європейськими країнами в контексті відновлення після війни з росією. Великі втрати за перший рік війни, її продовження, і ризики залишаються надзвичайно високими, тому діапазон майбутніх сценаріїв відновлення дуже широкий. Розглянуто План відновлення та розвитку України, який підтриманий Європейської комісією.

Ключові слова: євроінтеграція, відновлення міст, План відновлення і розвитку, макрофінансова допомога, реконструкція.

Війна в Україні, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, триває і нині, але вже зараз формуються плани відновлення міст, сел, селищ в Україні. Демократичний світ, більшість країн-членів ООН засуджує неспровоковану війну, яку росія веде проти України, яка є брутальним порушенням міжнародного права, порушенням демократичних принципів і верховенства права і неспровокованою та невиправданою агресією проти народу України та нападом на суверенітет України і територіальну цілісність. Більшість країн світу заявляє про свою неохитну підтримку, приєднується до глобального засудження так званих референдумів, проведених на окупованих росією територіях України наприкінці вересня 2022 року, оскільки вони порушують майже всі можливі демократичні стандарти.

Варто зазначити, що вторгнення росії призвело до великих втрат для економіки України: понад 10 тисяч втрат переважно серед цивільного населення, ще більше поранених; до мільйонів переміщених осіб в Україні та в третіх країнах, зокрема переважна більшість у країні ЄС; в окупованій частині України агресори викрадають і затримують, вбивають українських активістів, і тих, хто має проукраїнську позицію. Російське вторгнення призвело до масового руйнування української інфраструктури та будівель, шкіл, лікарень, цивільного житла та культурної спадщини. Загалом, за прогнозами МВФ, до кінця 2022 року економіка України впаде на 33 %, у першому кварталі 2023 року падіння сповільниться до 34,5 %, після цього почнеться відновлення економіки: у другому кварталі — на 6 %, у третьому — на 11,9 %, у четвертому — на 21 % [1]. Також, за різними оцінками експертів, українська економіка втратила від 30 % до 50 % своєї виробничої потужності, при цьому втрати зосереджені в економічно важливих регіонах на сході та півдні України, де сьогодні й надалі продовжуються бойові дії.

Також зазначимо, що війна на березень 2023 р. продовжується, а отже ризики залишаються надзвичайно високими. Майбутні кілька місяців виглядають дуже складними через продовження атак на критичну цивільну інфраструктуру. Відповідно, якщо основний сценарій передбачає стабілізацію економіки у 2023 році, то діапазон вірогідних майбутніх сценаріїв

дуже широкий. Масштаб невизначеності підкреслює необхідність планування на випадок надзвичайних ситуацій.

Україна сьогодні робить усе, щоб приєднатися у найближчому майбутньому до країн-членів ЄС. Нагадаємо, що 28 лютого 2022 року президент України В. Зеленський підписав заяву на вступ України до ЄС, а вже 1 березня Європарламент проголосував за статус кандидата на членство у ЄС для України. Це вирішальний момент як для України, так і ЄС. Майже усі роки незалежності відбувалося блокування України щодо її євроінтеграції. Сьогодні війна консолідувала ЄС і в Україні з'явилися усі шанси стати країною-членом.

Статус кандидата має стати рушієм нових зусиль української адміністрації щодо реформ, а реконструкція має стати можливістю для подальшого наближення до стандартів і політики ЄС. Також слід зазначити, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС уже охоплює приблизно 70 % *acquis* ЄС. Передбачається, що Україна продовжить свою боротьбу з корупцією, яка була зазначена у висновку Європейської Комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі як один із семи секторів для невідкладних реформ.

ЄС вважає, що відбудова України є європейською необхідністю та моральним обов'язком, який вимагатиме як додаткових ресурсів, окрім поточної багаторічної фінансової програми ЄС, можливо, через застосування статті 122 Договору про функціонування Європейського Союзу, так і як свіже позабюджетне фінансування [2]. Крім того, Єврокомісія закликає країни-члени ЄС, інституції ЄС та країни-партнери ЄС залишатися єдиними у підтримці України, яка також боротися за свободу та європейські цінності. Для цієї підтримки та тиску на російського агресора необхідні ЄС запроваджує послідовні санкції. Враховуючи надзвичайні обставини війни в Україні, ЄС переносить на 2023 рік середньостроковий перегляд багаторічної фінансової програми підтримки.

У Європейському союзі з 9 млрд євро макрофінансової допомоги ЄС, обіцяної Україні, наразі погоджено лише 6 млрд євро, порівняно з оціночними місячними потребами в 5–7 млрд євро. Варто зазначити, що воєнні обставини вимагають резервування в бюджеті ЄС у розмірі 70 %, на відміну від звичайної ставки в 9 %, і що бюджет ЄС на 2021–2027 роки більше не має достатніх запасів для фінансування позик [2]. Таким чином, ЄС розглядає альтернативні способи фінансування допомоги, у тому числі шляхом надання подальших державних гарантій державами-членами.

Відновлення міст в Україні після війни, яка зазначає ЄС, процес реконструкції, має відбуватися за підходом «знизу догори», залучаючи місцеві та регіональні органи влади України та ЄС, і спиратися на реформу децентралізації в Україні, яка вже була значно просунута до 24 лютого 2022 року. Децентралізований процес реконструкції є найкращим способом дати українським громадянам перспективу залишатися у своїй країні та таким чином пом'якшити подальші імміграційні потоки. Окрім того, в перспективі слід розробити стратегію повернення хоча б більшої частини біженців в Україну. Водночас у ЄС відкидаються штучні перешкоди для імміграції українських громадян і найближчим часом будуть розглянуті Директиви про тимчасовий захист (2001/55/ЄС), щоб надати біженцям гарантію на проживання більше трьох років. Такі кроки, звичайно, ускладнюють повернення біженців в Україну, які потрібні країні для її відновлення.

В Україні розроблений проект Плану відновлення та розвитку як загальну структуру, що спрямовує процес відновлення, що дозволяє скоординовану участь багатьох зацікавлених сторін і партнерство. Візією є «Сильна європейська країна — магніт для іноземних інвестицій» [3; 4]. План відновлення України спрямований на прискорення стійкого економічного зростання, в рамках якого визначено перелік Національних програм для досягнення ключових результатів.

ЄС закликає міжнародну спільноту створити ефективну координаційну платформу між Урядом України та всіма двосторонніми та багатосторонніми партнерами, організаціями та міжнародними фінансовими установами та донорами для підготовки та реалізації Плану від-

новлення та розвитку. Плани Європейської Комісії щодо створення платформи реконструкції України, яка координуватиме все донорське фінансування для реконструкції України є ключовими для реалізації цього проекту; платформа повністю інтегруватиме принцип партнерства та передбачає залучення Альянсу міст і регіонів за відбудову України як повноцінного партнера на всіх етапах його планування та реалізації.

Варто наголосити на тому, що процес відбудови досить складний і комплексний, а війна ще продовжується. Тому, вважаємо, що цей процес відбудови України слід диференціювати як з точки зору часових рамок, ризиків для безпеки, так і регіональної вразливості війни та конкретних викликів згуртованості [5]:

- перший етап, поки ще тривають військові дії, має бути реагуванням на надзвичайні ситуації, на напад критичної інфраструктури тощо;
- другий етап присвячений відновленню критичної інфраструктури та послуг вже після завершення війни;
- третій етап — прокладанню шляху для довгострокового сталого зростання.

На всіх цих трьох етапах реконструкції важливо зосередитися на розбудові спроможності муніципалітетів розширювати повноваження місцевої влади в Україні, щоб вони самостійно координували реконструкцію своєї території.

ЄС планує негайно фінансувати процес відновлення міст в Україні. Також закликає інших міжнародних донорів, включаючи окремі держави-члени, надати на першому етапі допомогу у фінансуванні, щоб посприяти українському населенню безпечно пережити наступну зиму 2023–2024. Крім того, передбачається, що у прифронтових регіонах це фінансування має бути спрямоване на гуманітарну допомогу (продукти харчування, паливо, медикаменти, системи для питної води та очищення питної води тощо), забезпечення тимчасовим житлом (намети, збірні житлові блоки, системи опалення тощо), розмінування. Одним з напрямків співпраці є також матеріально-технічна допомога для підтримання зв'язку між цими регіонами, а також використання для забезпечення життєдіяльності міст, селищ, регіонів необхідних транспортних засобів, таких як автобуси, машин швидкої допомоги, пожежних машини, вантажівок, екскаваторів тощо. У відносно безпечних регіонах і на досить віддалених від має бути забезпечена бойова та технічна підтримка, щоб допомогти з наданням послуг, житлом та інтеграцією внутрішньо переміщених осіб, переміщенням промислових потужностей та забезпеченням безпеки транспортних коридорів для гуманітарної допомоги всередину та українського експорту за кордон.

Загалом слід зазначити, що підтримка ЄС сьогодні для України є суттєвою і водночас конче необхідною. ЄС планує запропонувати механізм відновлення України: цей механізм має надати ЄС можливість попередньо профінансувати значну частку (40 %) витрат на реконструкцію та відновлення в Україні, які були спільно оцінені Урядом України, Європейською комісією та Світовим банком і становлять 349 млрд євро за період з 24 лютого по 1 червня 2022 року, що особливо сильно впливає на житловий сектор, транспорт, торгівлю та промисловість, а також руйнування, що зосереджені в Чернігівській, Донецькій, Луганській, Харківській, Київській та Запорізькій областях.

Література

1. The IMF expects a fall in Ukraine's GDP in the fourth quarter of 2022 by 40,5 %. URL: <https://gmk.center>.
2. European Committee of the Regions. OPINION. The role of EU cities and regions in rebuilding Ukraine. 10-12 October 2022. URL: <https://cor.europa.eu/en/engage/Documents/cor-2022-04172-00-00-ac-tra %20- %20clean.pdf>.
3. Відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>.
4. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/opryliudneno-dlia-komentuvannia-rozdily-planu-vidnovlennia-ukrainy>.
5. Blueprint for the Reconstruction of Ukraine: <https://cepr.org/publications/books-and-reports/blueprint-reconstruction-ukraine>.